

УДК 303.722.4

Череп О. Г., к.е.н., доцент,
Іванова А. П.,
Запорізький національний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Череп О. Г., Іванова А. П. Інтелектуальний капітал як об'єкт забезпечення фінансової безпеки. Визначено необхідність дослідження інтелектуального капіталу як об'єкта захисту в системі фінансової безпеки. Сформовано власну позицію щодо визначення інтелектуального капіталу. Розглянуто комплекс засобів, інструментів, процедур, спрямованих на формування та захист конкурентних переваг інтелектуального капіталу як важливого чинника фінансової безпеки.

Череп А. Г., Іванова А. П. Интеллектуальный капитал как объект обеспечения финансовой безопасности. Определена необходимость исследования интеллектуального капитала как объекта защиты в системе экономической безопасности. Сформирован собственную позицию относительно определения интеллектуального капитала. Рассмотрен комплекс средств, инструментов, процедур, направленных на формирование и защита конкурентных преимуществ интеллектуального капитала как важного фактора экономической безопасности.

Cherep A. Ivanova A. Intellectual capital as the object of ensuring the financial security. Certainly necessity of research of intellectual capital as an object of defence in the system of financial safety. Own position is formed in relation to determination of intellectual capital. The complex of facilities, instruments, procedures, directed on forming and defence of competitive edges of intellectual capital as an important factor of financial safety is considered.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є ризик. З ним тісно пов'язане поняття фінансової безпеки підприємства.

Можна стверджувати, що в організації сучасних підприємств все більш зростає значення інтелектуального капіталу. За окремими експертними оцінками, в Україні у господарчому обороті у 2008 році знаходилися незареєстровані інтелектуальні активи на суму 210–250 млрд. дол. [1, с. 20], тоді як загальний обсяг Держбюджету на той самий період був затверджений в розмірі близько 28 млрд. дол. [2, с. 1]. Таким чином, правильно організоване на підприємстві дослідження інтелектуального капіталу як об'єкту забезпечення фінансової безпеки часто є запорукою успіху компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем економічної безпеки в цілому та фінансової безпеки підприємств, зокрема, приділяли свою увагу такі вчені-економісти, як Абалкін Л, Друкер П., Бланк, І., Бурцев В., Бендіков М, Барановський О., Забродський В., Бочаров В., Пономаренко В., Клебанова Т., Новосядло Є., Литвиненко А., Слизкая В., Гукова В. [5], та інші.

Проте, майже не досліджується науковцями та практиками інтелектуальний капітал як об'єкт забезпечення фінансової безпеки. Серед вчених, що займалися цим питанням можна виділити таких як І.В. Журавльова, І.Л. Латишева, О.Я. Мандрик. Однак, здобутки дослідників не є глибокими та однозначними, а отже існує потреба у подальшому дослідженні цього питання.

Викладення основного матеріалу. Під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовищ, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов для стабільного функціонування та динамічного

розвитку. Зміст цього поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентну стійкість і фінансову стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників [3, с.356].

В економіці сучасних підприємств на передній план виходить інтелектуальний капітал, оскільки він є одним із основних факторів, що визначають їх конкурентоспроможність, а в результаті – процвітання та економічну силу нації. Частка інтелектуальної складової в структурі капіталу істотно впливає на фінансові, операційні та інвестиційні аспекти діяльності підприємства та на кінцеві результати його діяльності. Вона впливає на економічну та фінансову рентабельність, рівень фінансового ризику та формує співвідношення ступеню прибутковості та ризику в процесі розвитку підприємства, тобто може слугувати головним індикатором при забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Тому системне дослідження інтелектуального капіталу як об'єкта захисту в системі фінансової безпеки набуває все більшої актуальності.

Аналіз та систематизація поглядів дослідників на поняття "інтелектуальний капітал" [4, 5] дозволили сформулювати власну позицію, що інтелектуальний капітал необхідно визначати як невідчутні активи, які має в своєму розпорядженні компанія, що використовуються для генерування потоку доходів, та дозволяють їй створювати і утримувати конкурентні переваги. Саме інтелектуальний капітал в сучасних умовах є нематеріальним мірилом кінцевої вартості благ, створених в економіці, активом, що створює вартість, яка набагато перевищує первинні вкладання в людину.

Специфіка інтелектуального капіталу обумовлює виділення цього виду капіталу в самостійний об'єкт захисту. Підсистема фінансової безпеки щодо захисту інтелектуального капіталу як стану найбільш ефективного залучення та використання інтелектуальних ресурсів повинна забезпечити попередження загроз та стабільне функціонування та розвиток підприємства. З цією метою необхідно розглянути комплекс засобів, інструментів, процедур, спрямованих на формування та захист конкурентних переваг інтелектуального капіталу як важливого чинника фінансової безпеки.

Побудова ефективної системи управління фінансовою безпекою можлива на підґрунті визначення наступних принципів: універсальність, наукова обґрунтованість, динамізм, безупинна адаптація; міждисциплінарність, об'єктивність, цілісність, довгострокова ефективність, орієнтація на практичне застосування, можливість досягнення заданого цільового рівня точності моделювання, повнота, збалансованість, стійкість, рефлексія [6, с. 255]. До внутрішніх структурних характеристик інтелектуального капіталу як об'єкту забезпечення фінансової безпеки підприємства віднесемо: рівень забезпечення підприємства персоналом; раціональність структури персоналу; ефективність використання трудового потенціалу та робочого часу; рух персоналу; ефективність систем нормування праці та її організації; продуктивність праці; оплата праці; соціальний захист персоналу [7, с. 217].

На першому етапі процесу забезпечення фінансової безпеки виконується моніторинг стану фінансової безпеки підприємства. При цьому визначається сукупність об'єктів спостереження, порушення яких свідчить про низький рівень фінансової безпеки та виникнення загроз функціонуванню підприємств. Серед об'єктів виділяють такі параметри інтелектуального капіталу як показник дефіциту самофінансування інтелектуального капіталу, розмір інтелектуального капіталу, величина нематеріальних активів підприємства, обсяг витрат на підвищення кваліфікації, навчання персоналу. Варто також здійснити моніторинг таких показників інтелектуального капіталу, як: сумарні зобов'язання до інтелектуального капіталу, частка інтелектуального капіталу в активах, відношення довгострокових зобов'язань до інтелектуального капіталу, коефіцієнт росту за рахунок інтелектуального капіталу, коефіцієнт співвідношення ринкової та балансової вартості.

На другому етапі розробляються заходи для забезпечення бажаного рівня фінансової безпеки. При цьому особливу увагу слід приділити навчанню персоналу

перебудовуватися й адаптуватися до нових умов, формуванню певної культури праці, налагодженню довгострокових довірчих і взаємовигідних відносин підприємства зі своїм клієнтами, покупцями, укладанню повторних контрактів з клієнтами, формуванні баз даних клієнтів, забезпеченню гнучкості такого елемента інтелектуального капіталу як система організації роботи.

Третій етап включає аналіз зовнішніх факторів, які можуть вплинути на рівень фінансової безпеки підприємства. В основному, це маркетингові дослідження стосовно сприйняття споживачами товарного знаку, фірмового найменування, оцінка ділової репутації, збирання інформації про клієнтів, їх потреби.

Четвертий етап включає визначення можливих напрямків та резервів підвищення фінансової безпеки підприємства. При цьому розглядаються варіанти перетворення частини інтелектуального капіталу в грошовий потік (продаж об'єктів інтелектуальної власності).

Напрямки підвищення фінансової безпеки підприємства, що розглядаються на останньому етапі, пов'язані з вирішенням такої задачі, як забезпечення сталого росту підприємства, в тому числі на базі розвитку інтелектуального капіталу.

Висновки. Отже, інтелектуальний капітал відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Від кваліфікації, підприємницьких та управлінських навичок, інтуїції та інших якостей менеджерів та персоналу підприємства залежить швидкість реагування на зміни факторів зовнішнього середовища, що обумовлюється наявною на підприємстві ефективною організаційною структурою, корпоративною культурою, загальним підходом до праці. Саме тому інтелектуальному капіталу має приділятися значна увага як об'єкту захисту системи фінансової безпеки.

Зазначене вище обумовлює необхідність побудови ефективної системи безпеки, з метою чіткого контролю та захисту від них. Запропоновані основні напрямки процесу забезпечення фінансової безпеки, що мають певну практичну користь та можуть бути використані при розробці стратегії фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Немчин О. Введення інтелектуальної власності в господарський оборот – український інноваційний прорив // Інтелектуальна власність. – 2008. – №4. – С.20 – 21.
2. Закон України „ Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України ” від 28 грудня 2007 року № 107-VI // Відомості Верховної Ради України, 2008. – № 5–6, № 7–8, – С.78.
3. Мельник В., Підтикана І. Фінансова безпека підприємства // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент": збірка тез доповідей / Національний університет "Львівська політехніка". - Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. - 564 с. - С. 355-357
4. Ілляшенко С. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 16-26.
5. Орлова Т. Интеллектуальный капитал: понятие, сущность, виды // Проблемы теории і практики управління. – 2008. – №4.– С. 109-118.
6. Мандрик О. Інтелектуально-кадрова безпека торговельного підприємства та її місце в забезпеченні його розвитку // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.14 – С. 214-218
7. Журавльова І. Фінансова безпека в економічних систем в умовах економічних знань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 254-256

Ключові слова: інтелектуальна власність, господарський оборот, об'єкт захисту, система, фінансова безпека

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, оборот, объект защиты, система, финансовая безопасность.

Keywords: intellectual property, sales, the object of protection, the system, financial security